

Franko
Čorić

Riječka zbirka crteža Pietra Nobilea kao vrijedan izvor istraživanja

MARIJAN BRADANOVIĆ, *Istra iz putnih mapa Pietra Nobilea*
(prev. Vesna Racković), Zagreb: Ministarstvo kulture RH,
Uprava za zaštitu kulturne baštine, 2013., 102 str.
ISBN 978-953-312-022-5

U petnaestom svesku edicije Mala biblioteka Godišnjaka zaštite spomenika kulture Hrvatske u 2013. godini je objavljen rad kolege Marijana Bradanovića o arhitektu Pietru Nobileu pod naslovom *Istra iz putnih mapa Pietra Nobilea*. Radi se o objavi zbirke crteža olovkom dimenzija 39 x 25 cm (dva s piranskim motivima su većega formata) koja se čuva u Državnom arhivu u Rijeci, a koja sadrži osamdeset i dva crteža: sedamdeset i devet prikaza istarskih gradova, krajolika i istaknutih spomenika te tri portreta. Ova je zbirka u riječki Državni arhiv dospjela nakon

Drugoga svjetskoga rata iz Pule, gdje je bila dijelom fonda Povijesnoga arhiva i Pokrajinske knjižnice za koje ih je s antikvarijatskog tržišta između 1934. i 1941. kupio ravnatelj i tajnik tih ustanova Camillo de Franceschi.

Autor Marijan Bradanović u prvom poglavlju donosi detalje životopisa arhitekta, pedagoga i konzervatora Pietra Nobilea oslanjajući se uglavnom na istraživanja talijanskoga arhitekta i konzervatora Gina Pavana, u drugome donosi detalje o riječkoj zbirci kao i povijest njenoga istraživanja, u trećemu detaljne opise pojedinačnih crteža,

a u četvrtome pretpostavke o datiranju i funkciji crteža, graditeljskoj djelatnosti arhitekta u Istri te detalje njegova konzervatorskog djelovanja.

Pietro Nobile (Campestre (CH), 1776.-Beč, 1854.) završio je studij nautike u Trstu, a zatim i studij arhitekture u sklopu rimske Akademije sv. Luke za vrijeme kojega su na njega utjecali Carlo Fea, Giuseppe Camporese, Giuseppe Valadier, dok je sa slavnim kiparom Antoniom Canovom ostvario prijateljski odnos. Potkraj 1807. godine je imenovan inženjerom Ureda za javno graditeljstvo mjerodavnoga za područje Trsta, Istre, Akvileje i Gorice. U politički turbulentnom vremenu sljedećih je godina, uz bavljenje cestovnom i pomorskom infrastrukturom, uspio afirmirati i svoje, školovanjem na izvorištu europskog klasicizma apostrofirano zanimanje za antičke spomenike. S Domenicom Rosettijem je tako 1810. godine u Trstu osnovao Minervino društvo za promicanje kulture, umjetnosti i istraživanje prošlosti. Canovinim pismom preporuke upravitelju Ilirskih provincija maršalu Augusteu Marmontu Nobile je postao upraviteljem

tršćanskoga Ureda za javno graditeljstvo. U ožujku 1813. godine je predstavio projekt za zaštitu arhitektonskih starina francuskih Ilirskih provincija. Prilikom puta cara Franje I. po Istri 1816. godine dobio je priliku prezentirati problem zaštite rimskih spomenika Pule, a u ljeto 1818. je nadzirao restauratorske radove na pulskom amfiteatru. Iste je godine imenovan upraviteljem Arhitektonске akademije na bečkoj Akademiji lijepih umjetnosti, a godinu nakon i ravnateljem. Od bečkih ostvarenja svakako valja istaknuti najvažnije: Tezeion u Volksgartenu, Burgtor i sarkofag Franje I. u kripti bečke kapucinske crkve.

Marijan Bradanović je De Franceschijevo datiranje Nobileovih crteža u 1815. godinu proširio na desetljeće 1810-ih godina kada je Nobile radio u Uredu za javno graditeljstvo, a prije nego li je postao bečki profesor i dvorski službenik. Vedute obalnih naselja zapadne Istre vjerojatno valja datirati u vrijeme trasiranja ceste uz zapadnu obalu Istre za francuske uprave 1809. ili 1810., dok je spomenik pobjedi nad francuskom vojskom 1813. u Pazinu podignut tek 1816. godine.

← Pietro Nobile, Paula, Augustov hram, oko 1815., Državni arhiv u Rijeci

→ Pietro Nobile, Paula, Portarata, oko 1815., Državni arhiv u Rijeci

Zbirka sadrži šesnaest veduta i skica spomenika Pule, jednu Vrsara, sedam Poreča, jednu Tara, jednu Novigrada, dvije Umaga, dvije Pirana, jednu Izole, dvije Kopra, dvije Milja, jednu Vodnjana, dvije Bala, dvije Svetvinčenta, jednu Kanfanara, jednu Dvigrada, jednu Kringe, dvije Tinjana, tri Pazina, dvije Lupoglava, jednu neidentificiranu, jednu Muntića, tri Motovuna, jednu Istarskih toplica, dvije Vižinade, jednu Grožnjana i Motovuna, jednu Buja, jednu Kaštela nad Dragonjom, dvije predjela pokraj Kaštela nad Dragonjom, tri Labina, dvije Rapca, tri Plomina jednu Lovrana, jednu Mošćenica, portret brsečkog kanonika Valčića, zajednički portret premanturskoga svećenika i zdravstvenog povjerenika Nikole Mihovilovića te lučkoga kapetana Giovannija Rossande, te portret premanturske obitelji Mezulić.

Nastanak pojedinih crteža može se povezati s infrastrukturnom problematikom, bilo da se radilo o rekonstruiranju postojećih ili izgradnji novih cesta (primjerice obalne ceste Kopar–Pula), bilo da se radilo o planovima za izgradnju pomorske prometne infrastrukture: luka, pristaništa, karantena ili svjetionika. Crteže, usprkos odjecima Poussina, Lorraina, Piranesija i talijanskih vedutista u kadriranju ili detaljima, treba shvatiti kao terenske skice bez uljepšavanja i naknadnih dorada po sjećanju, što im daje veliku dokumentarnu vrijednost te čini dragocjenima za današnje istraživače. Tako je primjerice loža u Svetvinčentu imala drukčije krovnište, palas kaštela ukrasno gibelinsko krunište, a crtež potvrđuje renesansni postanak javne cisterne na trgu za koju se mislilo da je iz 19. stoljeća.

Već je otprije poznato da je Pietro Nobile projektirao savudrijski svjetionik, a njegovom utjecaju Marijan Bradanović pripisuje još dva svjetionika: na tršćanskom lukobranu Mattea Pertscha te na hridi Porer ispred Premanture Giuseppea Sforzija. Isto tako naglašava ulogu *Trsta kao svojevrsne Venecije 19. stoljeća* odnosno kao ishodišta širenja utjecaja tršćanskoga neoklasicizma na pomorsko graditeljstvo istočne obale Jadrana. Izuzetno zanimljivo je pozicioniranje Pietra Nobilea

unutar povijesti konzerviranja na istočnoj obali Jadrana. Mnoge su sličnosti s prvim konzervatorom Središnjega povjerenstva za zadarsko i splitsko okružje Vickom Andrićem: obrazovanje na Akademiji sv. Luke, bavljenje infrastrukturnim inženjerskim poslovima kao što su cestogradnja, melioriranje močvara ili reguliranje vodotoka, ali i usredotočenost na ostatke antičke rimske arhitekture. To se poglavito odnosilo na provođenje arheoloških istraživanja (u Akvileji, Trstu i Dolini Glinščice), kao i na mnoge istraživačke i rjeđe sanacijsko-prezentacijske radove. Kao nasljeđe Akademije sv. Luke pogotovo valja naglasiti precizno dokumentiranje postojećeg stanja, ali i predlaganje mjera i struktura za njihovo očuvanje. U tom kontekstu su ključni Nobileovi prijedlozi u dokumentu predstavljenome vlastima Ilirskih provincija u ožujku 1813. godine koji su trebali rezultirati jedinstvenom službom zaštite na istočnoj obali Jadrana od Soče do Boke kotorske.

Važnost Pietra Nobilea za istraživanje ostataka starorimske arhitekture, ali i za interveniranje na njima početkom 19. stoljeća kasnije je pala u zaborav ili je bila svjesno potisnuta djelovanjem Petra Stankovića i Pietra Kandlera. Zbirka Nobileovih crteža iz riječkoga arhiva je do sada bila poznata samo vrlo uskom krugu istraživača. Njenom je digitalizacijom omogućen novi uvid u detalje crteža, a objavljivanjem je postala dostupna zainteresiranoj široj javnosti. Stoga svakako treba pozdraviti objavljivanje istarskih crteža i kontekstualiziranje lika i djela Pietra Nobilea za našu istraživačku javnost. Ediciji se može prigovoriti nespretno postavljanje ilustracija na mjesta koja ne slijede tekst, pa je čitanje uz konzultiranje crteža ponekad naporno. Završit ću ovaj prikaz i poticaj na čitanje citatom autora Marijana Bradanovića: “Vrijeme je da i ova zbirka poput onih koje najčešće pojednostavljeno nazivamo *Petroniom*, *Valvasorom* i *Cassasom* postane standardni dio urbanističkih analiza istarskih naselja”; a nadodao bih, da će ona postati i vrijedan izvor za povijesna, povijesnoumjetnička, arheološka, etnološka i konzervatorska istraživanja. ✕